

Тема: Урок позакласного читання за повістю Гоголя «Ніч перед Різдвом» Українські народні традиції і звичаї в повісті.

Мета: Привернути увагу до творів М.В. Гоголя;
показати переплетіння реальності та фантастики;
дослідити використання фольклорних елементів в оповіданні;
викликати інтерес до національної культури, виховувати любов і повагу до рідної землі, до свого народу.
Розвивати комунікативні навички, акторські здібності.
Вчити оволодівати методами дослідження.

Сформувані творчі майстерні, які будуть працювати над завданнями.

- 1.Опрацювати літературу по темі «Народність Гоголя»
- 2.Познайомитися зі слов'янською міфологією, легендами і християнськими традиціями, а саме святкуванням Різдва.
3. Пов'язати цікавість Гоголя до народного побуту з фактами його біографії.

Обладнання: Портрет Гоголя , виставка ілюстрацій до повісті М.Гоголя. Малюнки учнів до твору. Костюми учасників інсценівок; місяць, зірки. Презентація.

Тип уроку: Урок - вистава

Епіграф:

Воістину весела книга!...Ось справжні веселощі, щирі, невимушені, без манірності, без бундючності. А подекуди яка поезія!»

О.С.Пушкін

Хід уроку

Клас прибраний в українському стилі: рушники, ікона, український одяг.

Грає музика. Колядка

За столом сидить дівчина і читає книгу. Входить хлопець.

Сценка

Хлопець. Доброго дня, Насте, а що ти читаєш?

Дівчина. (Продовжує читати) Не заважай! Гоголя.

Хлопець. Цікаво?

Дівчина. Дуже! Кажу, не заважай.

Хлопець. А як називається?

Дівчина. «Ніч перед Різдвом».

Хлопець. Казка?

Дівчина. Звичайно казка. Відвжися!

Хлопець.. А про що говориться в казці?

Дівчина. От причепився! Про коваля Вакулу. Як він на чорті з України до Петербурга літав.

Хлопець. Насте, давай з тобою разом прочитаємо. Будь ласка!

Дівчина. Що ж з тобою робити. Сідай. Будемо читати разом. *(Дає книгу хлопцю.)*

Хлопець. Останній день перед Різдвом минув. Зимова, ясна ніч настала.

Глянули зірки. Місяць велично вплив на небо посвітити добрим людям

та всьому світові, щоб усім було весело колядувати й славити Христа. Морозило дужче, ніж зранку; але зате так було тихо, що рипіння морозу під чоботом чути було за півверсти. Ще жоден гурт парубків не з'явився під вікнами хат; тільки місяць зазирає до них крадькома, ніби викликаючи дівчат, що прибиралися та чепурилися, хутчій вибігали на рипучий сніг.
(Виходять дівчата співають колядку.)

I. Оголошення теми, мети та завдання уроку

Мотивація навчальної діяльності.

Слово учителя

Учитель Так розпочинається повість «Ніч перед Різдвом.» А написав її М.В.Гоголь. Він створив надзвичайно мальовничий портрет України. Якби не Микола Гоголь, хіба весь світ дізнався б про Диканьку, Великі Сорочинці, про чарівну Українську ніч, велич Дніпра і широкі степи? Духом української народної творчості проникнута повість.

Тема: Українські народні традиції та звичаї в повісті «Ніч перед Різдвом

Пропонувалося обрати дослідницький напрямок, увійти до однієї з груп, та взяти участь в розробці висунутих проблем.

- Що ми знаємо про святкування Різдва?
(робота дозволяє пізнати історію святкування Різдва, особливості традицій та обрядів, пов'язаних з цим святом.)
- У чому проявляється народний характер повісті?
- Особливості зображення фантастичних персонажів у повісті.
Чи є фантастика необхідною умовою в зображенні подій різдвяної ночі?
- Поглибити знання про історію створення повісті. Підібрати слайди з зображенням Диканьки, Василівки.
- Які народні легенди про нечисту силу використав Гоголь?

Хід уроку

II. Робота над епіграфом

Епіграф:

Воістину весела книга!...Ось справжні веселощі, щирі, невимушені, без манірності, без бундючності. А подекуди яка поезія!»

О.С.Пушкін

- Про що вам говорять слова, сказані О.С.Пушкіним.

(Повість дуже цікава, поетична, її герої веселі і навіть кумедні.)

III. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу.

2. Робота над композицією повісті

Вчитель. Повість «Ніч перед Різдвом» входить до збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки»
Згадайте твори цієї збірки, головних героїв, розгадавши кросворд.

1. РІЗ Д ВОМ
2. СОРОЧ И НСЬКИЙ
3. БАСАВРЮ К
4. ОКС А НА
5. ЗАЧАРОВА Н Е
6. МАЙС Ь КА
7. ВАРЕНИ К АМИ

8. ПОМСТ А

Питання

1. «Вечори поблизу Диканьки, або ніч перед...»
2. Назва ярмарку.
3. «Вечір на передодні Івана Купала, або...»
4. Ім'я коханої Вакули.
5. «...місце»
6. Назва ночі в однойменному оповіданні.
7. Чим пригощав Вакулу Пацюк?
8. «Страшна...»

Вчитель. Отже, збірка «Вечори на хуторі біля Диканьки», як бачимо, складається з двох частин. У неї входить 8 оповідань. (Слайд).

М.В.Гоголь своїми «Вечорами...» відкрив новий, яскравий світ. Письменник майстерно змалював українську природу, живі колоритні образи національного характеру, українську культуру, народний побут.

1 частина

«Сорочинський ярмарок»
«Вечір проти Івана Купала»
«Майська ніч, або утоплена»
«Втрачена грамота»

2 Частина

«Ніч перед Різдвом»
«Страшна помста»
«Іван Федорович Шпонка та його тітонька»
«Зачароване місце»

Вчитель. Як можна пояснити назву твору?

Чи було насправді таке село?

Що ви можете про нього розповісти?

3. Виступ групи географів - краєзнавців

У той час, про який розповідав Гоголь, Диканька була невеличким українським хутором з побіленими хатами мазанками, критими соломною, де у дворі стояв колодязь з журавлем, садками, з домашньою живністю на подвір'ї, яке було огорожене тином. Сьогодні Диканька – селище міського типу на відстані 29 кілометрів від залізничної станції Полтава. (Демонстрація картини М. Берскова «Диканька»). Ось Миколаївська церква, Троїцька церква, куди приходила матір Гоголя, тут є музей Гоголю, пам'ятник.)

4.Робота з картиною.

Вчитель. Перед вами репродукція картини художника М. Беркоса «Диканька».

- Чи відповідає картина художника розповіді про Диканьку географів краєзнавців?

Вчитель. А чи знаєте ви, хто такий пасічник Рудий Панько?

Як писав він про Диканьку та його мешканців?

5. Виступ групи літературознавців.

Рудий Панько - гостинний господар вечорниць у Диканьці. З його розповіді починається повість. Гоголь видав 1- шу частину повісті, за порадою Плетньова, під псевдонімом Рудого Панька.

«Про Диканьку ж, гадаю, ви наслухалися доволі. Там дім кращий якогось там пасічничого куреня. А про садки й казати нічого: в Петербурзі вашому не знайдеться такого.

Зате вже коли завітаєте в гості, то динь подамо таких, яких ви зроду не їли: а меду, забожуся, кращого не знайдеться на хуторі.

А якими пирогами нагодує вас моя стара! Що то за пироги, якби ви тільки знали: цукор, справжнісінький цукор! Приїздіть тільки, приїздіть швидше; а нагодуємо так, що будете розповідати кожному стрічному».

« У нас, мої люб'язні читачі, у Диканьці ведеться здавна: як тільки вечір, уже десь в кінці вулиці жевріє вогник, сміх і пісні чути здалеку, дзенькає балалайка, а часом і скрипка, гомін, шум... Це у нас вечорниці! А найкраще, як зіб'ються всі тісно купою та й почнуть правити теревені. Боже ти мій. Чого тільки не розкажуть! Якої старовини не викопують!»

Вчитель. Коли у Гоголя виник задум створити книгу про Диканьку, про прекрасне українське село?

6. Виступ групи літературознавців.

Історія створення книги.

Довго збирав Гоголь матеріал для своєї книги «Вечори на хуторі біля Диканьки.» У останніх класах гімназії завів и, куди записував українські народні пісні, вирази, прислів'я, приказки. Потім він надіслав листа до матері у Василівку, до сестри, (слайд) просив її описати життя українських селян. Щоб вони розповіли про одяг сільського дядька, про русалок, домовиків, про те як відзначали в селі Різдвяні свята, свято Івана Купала.

Коли вже Гоголь жив у Петербурзі, він відчув тут атмосферу глибокої цікавості до української культури. «Здесь так занимает всех всё малороссийское...» Так виник задум створити книгу про Україну. Підтримав його О. Пушкін.

Учитель. Після виходу збірки, Гоголь став відомою людиною.

Особливе місце у збірці займає оповідання «**Ніч перед Різдвом**», за яким створено фільми, мюзикл, ілюстрації відомих художників.

7. Перегляд уривків з кінофільму

- Перегляньте уривки з кінофільму, і згадайте, як розвиваються події в повісті?
- Чим вразив вас кінофільм О.Роу «Ніч перед Різдвом» (Гумором, фантастикою, грою акторів).

8. Гра

А зараз визначимо кращого знавця оповідання. Розташуйте цитати в тій послідовності, як розвиваються події, співставте з ілюстраціями до твору. (Слайд)

(Кожна група отримує картки з цитатами і швидко виконує завдання.)

- «А відьма тим часом знялася так високо, що тільки чорною цяткою миготіла вгорі»
- «Оксана довго чепурилася, та вихилялася перед дзеркалом, не могла намилуватися собою...»
- «Тут дяк підійшов до Солохи ближче, доторкнувся своїми довгими пальцями до її руки і промовив: «А що це у вас, велиліпная, Солохо?»»
- «Здоров був, Вакуло!» Багато наколядував? А черевички, які носить цариця, дістав?»
- «Вареники, вислизнувши з миски, шубовснули у сметану, підскочили угору і потрапили прямо в рот Пацюку»
- «Кумова дружина, остовпіла, коли побачила, як з мішка вилазить дяк.»
- «Спочатку страшно здавалося Вакулі, коли піднявся над землею, але згодом опанував себе і став кепкувати з чорта»
- «Ой! – скрикнула Оксана, переступивши поріг і побачивши коваля»

Учитель. Наближається Різдво – світле й радісне свято, яке приносять добро в наші душі. Це свято особливе, казкове. Різдвяні твори схожі на казку, бо в них відбуваються фантастичні подорожі та перетворення.

- Що ви знаєте про святкування Різдва на Україні? Які обряди з ним пов'язані?

9. Група фольклористів розповідає про Різдво, колядки.

Фольклористи. Різдво Христове – одне з найвеличніших свят і чи не найбагатше за розмаїтістю народних обрядів. Починається воно 6 січня свят – вечором, до якого родина готується протягом тижня. Увечері, коли зійде перша зоря, сідають вечеряти. Вечеря складається з 12 страв бо у Христа було 12 апостолів. Молодь ходить **колядувати**, бажаючи здоров'я, врожаю, достатку господарям. Першими сповісниками народження Христа були діти. Вдосвіта вони йшли до односельців віншувати, тобто вітали родичів та сусідів зі святом Різдва.

Колядування – поза церковний звичай, що дійшов до нас ще з язичницьких часів, однак з часом він християнізувався. Тому колядки мають не лише релігійні, а й світські мотиви.

Учитель. - Як святкують Різдво в Диканьці? Зачитайте. Які народні звичаї описані автором?

10. Виразне читання уривків.

(«Мороз наче потеплів . Юрби парубків і дівчат показалися з мішками. Пісні задзвеніли і рідко під якою хатою не товпилися колядники. Дівчата і хлопці сміються, співають, жартують. Багато всякого добра наколядували: паляниці, ковбаси...»).

«Голосніше й голосніше лунали на вулиці пісні й крики. Парубки жартували й казилися досхочу. Часто між колядниками було чути яку – небудь веселу пісню, що її тут таки встигли скласти хто – небудь із молодих козаків. А то раптом один із гурту , замість колядки , заводив щедрівку й ревів на все горло.

Щедрик, ведрик!

Дайте вареник,
Грудочку кашки,
Кільце ковбаски!

Регіт винагороджував штукаря. Парубки і дівчата одні з перед одних підставляли мішки на подарунки. В одному місці парубки, зайшовши з усіх боків , оточували гурт дівчат: галас, гамір, той кидав грудкою снігу, той видирав мішок з усякою всячиною. В іншому місці дівчата ловили парубка, підставляли йому ногу, і він легів разом із мішком сторч головою на землю. Ладні були цілу ніч веселитися! І ніч як на те, так розкішно жевріла! І ще більшим здавалося світло місяця від блиску снігу.»)

Вчитель. Які дива можуть статися в Різдвяну ніч?

(Люди вірять, що у Святвечір по землі вештаються відьми. І саме в ніч перед Різдвом витівки нечистої сили досягають апогею, вони стараються зігнати все зло на добрих людях.)

- Які Різдвяні дива відбуваються в Диканці?
- Що завадило вийти колядувати хлопцям та дівчатам?
(Поява нечистої сили: чорт украв місяць, здійняв хуртовину, відьма збирала зорі.)

Вчитель. Слід сказати , що образи нечистої сила були створені на основі легенд, повір'їв, якими Гоголь захоплювався, ще коли жив у Василівці і слухав розповіді селян та славних козаків, восени, разом з батьками він їздив на Сорочинську ярмарку, де знайомився з народним побутом.

Гоголя вважають зачинателем традиції екзотичного, фольклорно – фантастичного оповідання.

- Що ви знаєте про цих персонажів? Якими їх описували в легендах?

11. Розповідь групи етнографів про зображення нечистої сили в повір'ях і легендах.

Відьма – давня назва злих чаклунок. Походить від старовинного слова «відати» тобто знати. Відьми за народними повір'ями, спроможні літати у повітрі на мітлі, у ступі. Відьом уявляють у вигляді старих баб, з розтріпанним сивим волоссям, кістлявими руками. Вирушають вони на свої темні справи вночі і через піч потрапляють в оселі добрих людей. Вмираючи, вони мучаться, бо мають передати кому - небудь свою науку.

Чорта в народі називають бісом. Біс – за народною уявою – маленький, чорненький, з довгим хвостом, копитами та рижками і обов'язково кульгавий. Ноги він поламав ще до створення світу, коли за гріхи він і вся нечиста сила була скинута з неба на землю. Сорок день і ночей летіли вони до землі, і де хто впав, там і оселився. Чорти люблять ходити один до одного в гості, галасливо справляють весілля. Вони здатні наслати негоду, хуртовину, можуть «закружляти», «водити», «збивати зі шляху» добрих людей.

Вчитель

- Назвіть фантастичних героїв повісті «Ніч перед Різдвом» (Чорт, Солоха, Пацюк)

- Чи подібні вони до героїв з легенд?

12. Виразне читання уривку.

(Із труби однієї з хат повалив чорний дим і разом з ним вилетіла верхи на мітлі відьма. Там, де вона пролітала, зірки зникали одна за одною. Відьма набрала їх повен рукав. Чорт, який теж з'явився на небі, обпикаючи руки, схопив місяця й сховав до кишені. Тому зробилося темно, що нічого не можна було розгледіти.)

13. Бесіда за змістом .

- Чи відповідають гоголівським героям зображені на ілюстрації відьма і чорт?
- Чим вони схожі на людей?
- Для чого чорту захотілося викрасти місяць?
- Ким була відьма і що про неї говорили у Диканьці?

Образ Солохи (слайд)

Солоха (Відьма) - Ми знайомимося із Солохою на початку повісті, коли вона літає на мітлі і збирає зорі. За зовнішніми ознаками вона не схожа на відьму. Жінка 40 років «Ні гарна не погана з себе». Мати коваля Вакули. Але вона літає на мітлі, про неї ходять недобрі плітки. Баби говорять: що бачили у неї із заду хвіст, що чорною кішкою перебігала дорогу, що перетворюється в свиню, співає півнем, що з розпущеною косою, в самій сорочці, доїть корів.

Як людина вона мала корисні наміри, хотіла вийти заміж за багатого Чуба і прибрати до рук його багатство. Сварила Вакулу з Чубом, щоб Вакула не одружився з Оксаною, і не прибрав до рук майно Чуба.

Образ Чорта.(слайд)

Опис гоголівського **чорта** збігається з описом чорта з легенди, та кінофільму: вузька мордочка, закінчувалась, як і в наших свиней круглим п'ятачком, гострий та довгий хвіст, тонкі ноги, козяча борідка, чорний колір тіла. Йому останню ніч залишилося вештатися по білому світу та підюжувати на гріхи добрих людей. Завтра ж, тільки вдарять перші дзвони, побіжить він, підібгавши хвоста, до своєї барлоги.

Як людина він залицяється до Солохи, мстить Вакулі за малюнок, який той написав у церкві на стіні. «Петро в день Страшного суду виганяє чорта з пекла».

Образ Пацюка. (Слайд)

Посередником між нечистою силою і людьми є Пацюк. Він за уявленням селян, «немного сродни чёрту» але свою магію спрямовує на лікування людей, шептанням знімав недуги, або якщо хто вдавився кісткою, то так бив у спину, що кістка проходила куди слід. Був колись запорожцем, але чи його прогнали, чи він сам утік, цього ніхто не знав. Жив як справжній запорожець: нічого не робив, спав три чверті дня, їв за шістьох. Низенький, широкий, в таких широких шароварах, що хоч, як би він ступав, ніг зовсім не було видно. Здавалося, начебто діжка іде сама собою. Останнім часом його рідко бачили де - небудь. Пролазити в двері йому з кожним роком ставало все тяжче. Він був ледачіший за Чуба, (говорив Вакула), їв вареники, навіть не підіймаючи рук. Вони самі потрапляють йому до рота.

- Чи викликають страх зображені в повісті фантастичні істоти?

(Відьма і чорт у повісті зовсім не страшні, навпаки, вони цікаві та кумедні, викликають сміх. Інколи навіть схожі на людей, брехливі, ліниві, але не зловредні).

14. Бесіда на повторення.

- Що таке фантастика?
- В яких жанрах фольклору використовується цей прийом.

15. Словникова робота.

Фантастика (з грецького *phantastike* – здібність уявляти) – світ химерних уявлень та образів письменника, який базується на основі раніше засвоєних фактів із реального життя.

Елементи фантастики найчастіше використовуються в казках, легендах, переказах.

Учитель. Але всі бажання нечистої сили закінчились невдачею, зло яке вони направили проти людей повернулося проти них.. «Украдений місяць, якимсь зненацька зачепившись у печі, вилетів крізь димар Солошиної хати й плавно здійнявся в небо. Все освітилося. Заметілі наче й не було. Сніг запалав широким срібним полем і весь обсіпався кришталевими зорями. Юрба парубків і дівчат показалася із мішками. Пісні задзвеніли, і рідко під якою хатою не товпилися колядники.»

Тепер поглянемо, що робить залишившись сама, красуня Оксана.

Інсценізація уривку з оповідання

(Хата. Оксана сидить перед дзеркалом. Входить коваль Вакула.)

Оксана. Що людям заманулося говорити, ніби я гарна? Обманюють люди, я зовсім негарна! Невже чорні брови і очі мої такі гарні, що вже рівних їм немає й на світі? Що тут гарного у цьому носі, і в щоках, і в губах? Ніби гарні мої чорні коси? Їх можна злякатися ввечері: Вони немов довгі змії, переплуталися і обвелися навколо моєї голови. Я бачу тепер, що я зовсім негарна... Ні, гарна я! Ах, яка гарна! Диво!

(Заходить Вакула.)

Вакула. Чудна дівка! З годину сидить, дивиться у дзеркало і не надивиться, та ще й хвалить себе в голос.

Оксана. Чого ти прийшов сюди? Хіба хочеться, щоб випроварила за двері лопатою? Ви всі ловкі під'їжджати до нас. Умить пронюхаєте, коли батьків нема вдома. О! Я знаю вас! Як там моя скриня, готова?

Вакула. Буде готова, моє серденько, після свят буде готова. Коли б ти знала, скільки попрацював я коло неї: дві ночі не виходив з кузні; зате в жодній попівни не буде такої скрині. Не сердься ж на мене! Дозволь хоч поговорити з тобою, хоч подивитися на тебе!

Оксана. Хто ж тобі боронить, говори й дивись! Але дівчата зараз прийдуть. Час колядувати.

Вакула. Так тобі весело з ними?

Оксана. Та веселіше чим з тобою.

Вбігає Одарка.

Одарка. Дивись, Оксано, у мене нові черевички. А які гарні! Із золотом!

Оксана. Добре тобі Одарко, у тебе є той, хто тобі все купує, а мені нема кому дістати такі черевички.

Вакула. Не сумуй, моя любя Оксано! Я тобі дістану такі черевички, що мало яка панночка носить.

Оксана. Ти? Подивлюся я, де ти дістанеш такі черевички, Які могла б я надіти на свою ногу. Хіба принесеш ті, що носить цариця.

Одарка. Бачиш, яких захотіла!

Оксана. А так! Будь свідком, якщо коваль Вакула принесе ті черевички, які носить цариця, то от вам моє слово, що вийду негайно ж за нього заміж.

Вакула. Прощавай, Оксано, дури кого завгодно, а мене не побачиш більше на цьому світі!

- **Хто така Оксана?**
- **Чи схожа вона на героїню повісті М.Гоголя?**

Оксана (слайд із запитаннями) – українська красуня, схожа на гоголівську героїню. Вона така ж горда, примхлива, вередлива, самозакохана. Це донька багатого козака, їй минув 17 рік. У неї - блискучі чорні очі, приваблива усмішка, смагляве личко. Вона гарно одягалася, мала багато уваги. «Парубки ганялися за нею юрбами, але втративши терпець, залишали один по одному вередливу красуню. Один тільки коваль був упертий і не кидав свого залищання.»

Коли пропав коваль, Оксана відчула провину і цілу ніч себе картала за скоєне. Страждання її змінило.

- **Охарактеризуйте коваля Вакулу. Перерахуйте основні риси характеру Вакули. Як веде себе Вакула у палаці в цариці?**

Вакула - (Слайд) сільський коваль та маляр. Сором'язливий, добрий, чесний парубок.

Малював ікони, був набожною людиною. Він уміє вірно кохати і відстоювати своє щастя. Вакула нікому не бажає підкорюватися: ні батькові Оксани, ні чорту. Щоб догодити Оксані він здійснює подорож в Петербург до самої цариці по черевички. Він готовий пожертвувати чим завгодно заради коханої.

-«Ваша царська величність, не веліть карати, а веліть милувати! З чого зроблені черевички, що на ногах ваших?. Я думаю жоден швець у жодному царстві не зможе так пошити. А коли б то моя жінка взулася в такі черевички?

- Принесіть йому цю ж мить черевички найдорожчі, з золотом! Мені до вподоби ця простодушність...»

Вакула сподобався цариці за щирість та простодушність і вона вирішила йому допомогти.

Поширилися чутки про смерть Вакули. Давайте послухаємо, що говорять в селі про його зникнення.

Інсценізація уривку.

16. Бесіда за змістом.

- Як далі розвиваються події?

- Чи виконав коваль Вакула свою обіцянку? Хто допоміг йому принести черевички? (Так, а допоміг йому чорт.)
- Як ви гадаєте, чи піддався коваль злій силі? (Ні. Він навпаки змусив чорта коритися йому. Він зловив чорта і змусив летіти в Петербург до цариці по черевички).
- Що змінило Оксану? (Зникнення Вакули. Вона «майже всю ніч картала себе вголос», бо відчувала провину в тому, що Вакула пропав.)
- Як ви думаєте, чому Оксана змінилася? (Адже події відбувалися у різдвяну ніч. А відомо, що саме цієї ночі очищається, просвітлюється душа. Страждання очистили душу Оксани, і вона зрозуміла, що кохає Вакулу. Тому, побачивши його вранці живим, сказала: «Мені не треба черевичків!» Вона стала добрішою.)
- Яку роль у долі Вакули відіграли запорожці? (Вони привели його до цариці.)
- Якими у творі зображені запорожці? (Вони вірні цариці, називають її мамою. Між тим, знають собі ціну, хочуть добитися свого.)
- Як закінчилося оповідання? (Вакула одружився з Оксаною. Слава про нього, як про гарного коваля поширилася далеко за межами Диканьки. Окрім того, Вакула ще й гарно малював і розписав церкву. Добро перемогло. Таке диво сталося у різдвяну ніч, коли здійснюються всі бажання).

Учитель. Гоголь писав російською мовою, але героями його творів були українські хлопці та дівчата, і велике значення він надавав саме опису українського костюма. Як же одягалися життєрадісні мешканці села Диканьки?

Оксана одягнута в плахті та запасці, сорочці вишитій червоним шовком, в пишному галуні.

Солоха до церкви одягала барвисту плахту з китайчатою запаскою, синю юпку.

Коваль був одягнутий в зелений жупан.

- Розкажіть з яких елементів складається одяг українського парубка і дівчини.

17. Виступ групи етнографів.

1 пошукова група. Опис жіночого костюму. (Слайд)

Поширеним одягом серед жінок була свита - плащеподібний одяг, пошитий із саморобного сукна, оздоблювали її вишивкою. Високі шнуровані черевички. Плахта. Запаска. Вишита сорочка. Додатком до одягу було намисто. Носили його в будні і в свято. Оздобою голови був вінок. Це не тільки прикраса, а й оберег. «У ньому є чаклунська сила, що біль знімає й здоров'я береже.» У вінок вплітали різнокольорові стрічки. Кожний колір мав свій символ. Ще голову прикрашали очіпком та хусткою. Особливо були поширені барвисті хустки.

2- група. Чоловічий костюм. (Слайд)

Головним елементом вбрання, була вишита сорочка. Носили широкі штани, шаровари, що заправляли у халяви. Жупан і обов'язково одяг оперізувався поясом. Кінці пояса прикрашалися китицями. На голову одягали шапки з овчини або з іншого хутра.

Вчитель. Гоголь створив не просто народні характери, а саме образ України, своєрідний материк на карті всесвіту, де центром є Диканька. Він відкрив цей материк для всього людства. Як справжній дослідник, знайомить читача з мовою, якою говорять «поблизу Диканьки». Навіть подає словничок найбільш уживаних слів, використовує слова українізм (парубки, дівчата, моє серденько, Христа ради), застарілі слова, художні деталі, які пов'язані з побутом і традиціями українців.

Літературознавці отримали завдання, знайти ці слова в тексті і пояснити їх значення.

Гра. Я пропоную вам спробувати українського борщу

В горщику лежать картки зі словами. Поясніть значення цих слів.

(Завдання літературознавцям. Діти по черзі витягують картки і пояснюють значення слів)

Кутя

Таратайка

Паляниця

Китайка

Запаска.

Варенуха, медовуха

Скісок

Кобеньк

Кадовб

Каганець

- «Він знав, що багатий козак Чуб запрошений дячком на **кутю**.»
(Каша із пшениці з медом і сухофруктами. Їли на Святвечір)
- Залізо на підкову поклав таке, якого не клав на сотникову **таратайку**, коли ходив на роботу в Полтаву.
(Таратайка – віз)
- Розвантажували мішки і хвалилися **паляницями**, ковбасами, варениками, яких встигли уже набрати за свої колядки.
(Паляниця – невеликий хліб, приплюснутий)
- Канцелярист і волосатий писар третього року взяли синьої **китайки**» (Бавовняна тканина.)
- Нижня картата спідниця. (**Запаска**)
- Назва горілки з прянощами. (**Варенуха, медовуха**).
- Загострений шматок коси, що використовувався чоловіками замість леза для гоління.
(**Скісок**)
- Верхній жіночий одяг на зразок ошатного плаща без коміра. (**Юпка**)
- Теплий верхній чоловічий одяг. (**Кобеньк**)
- Діжка для збереження зерна (**Кадовб**)

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Узагальнююча бесіда

- У чому проявляється народний характер повісті?

(Повість весела, правдива. Яскраво змальований національний колорит: використані народні легенди, український словник., народні пісні (колядки). Чудово змальована українська природа, вона викликає піднесений святковий настрій).

- Яка роль фантастики у цьому творі?

(Фантастика надає авторові можливість тримати в напрузі читачів, створити атмосферу дива. А також помагає утвердити добро, без якого не можливий був би щасливий кінець).

- Які моральні проблеми порушує автор? (Проблема добра і зла, що борються в душі людини, як добитися щастя.)
- Чому повчає цей твір? (Бути добрими, людяними, не піддаватися впливу злих сил?)

- Доведіть, що проаналізований твір є оповіданням. (Невеликий за змістом, з простим сюжетом, в якому розповідається про одну подію з життя героїв, з невеликою кількістю персонажів).

Проблемне запитання.

- Чому в час науково – технічного процесу потрібно знати і вивчати народну творчість?
- Чому видатні письменники, художники зверталися до цієї теми?

V. Підсумкове слово вчителя.

Вчитель. 180 років пройшло з часу написання «Вечорів...» Багато що змінилося, дещо втратило свою значимість, щось забулось. Але так хочеться, щоб національні традиції жили і відроджувались, щоб молоде покоління пам'ятало, щоб не переривався зв'язок часу і поколінь.

Ми маємо плекати в своїм серці любов до рідної землі, до нашого талановитого народу, проповідувати добро й красу, як цього нас вчить М.В.Гоголь.

Які ж правила допоможуть нам у цьому? Складемо пам'ятку.

Пам'ятка

- Шануй свої звичаї та традиції
- Знай і шануй історичне минуле
- Шануй свою землю і материнську мову
- Бережи природу рідного краю
- Не забувай і гордись званням українця
- Твори добро, красу, живи на благо своєї землі.

VI. Домашнє завдання.

- Підготувати відгуки про урок, гру акторів, враження від твору.
- Прочитати одне з оповідань збірки «Вечори на хуторі...»
- Знайти вірші знаменитостей про Гоголя.